

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

DE || LIBERTATE || CHRISTIANA ||

Lensaeus, Johannes

Antverpiae, 1590

Capvt III. Pœnalem ac miseram homini sub homine seruitutem, cœpisse
post peccatum esse necessariam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46059](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46059)

ginem suam factum, non voluit Deus nisi brutis animantibus dominari, nō hominem homini, sed hominem pecori. Et nullus, inquit, natura in qua Deus hominem prius cōdidit, seruus est hominis, aut peccatis: sed prima seruitutis causa, peccatū est, vt homini homo conditionis vinculo subderetur. Non habuisset igitur ille status vilem & coactam cuiusquam sub alio subiectionem; sed pulcherrimam in omnibus naturalis ordinis conseruationem. vnde non in Republica solūm beata tranquillitas, sed etiam domestica, id est, ordinata imperandi obediendique concordia cohabitantium oriretur.

CAPVT III.

Pœnalem ac miseram homini sub homine seruitutem, cœpisse post peccatum esse necessariam.

AT modò non tam mirum est in omnibus inferiorum ordinibus cum ipsa subiectione pœnalem miseriam esse coniunctam, quàm hanc ipsam vsq. ad eò necessariam esse, vt ea remota, neque priuatim, neque publicè rebus humanis tranquillitas futura videatur. Vt enim exordiamur à filiis, quos suis parentibus natura subiecit: nōne iis plerūque sunt ingeniis, vt vsque ad ipsa verbera parentum porrecta seueritas debeat officium atque obediētiā extorquere? Atque à naturali quidē erga liberos affectu, nescio quid hoc alienum & abhorrens primo aspectu præ se ferre videtur; at si penitus introspicias, hoc demum verè diligere est, pendulas ad nequiora, metu cohibere tenerioris ætatis voluntates. Ex quo illud est Sapiētis Ecclesiastici: Qui diligit filium, assiduat illi flagella; vt lætetur in nouissimo suo, & non palpet proximorum ostia. A quo etiam consequentibus verbis de equo indomito similitudo adhibita, declarat quàm periculosè erga liberos, disciplinae seueritas negligatur. Equus, ait, indomitus

Cap. 30. &
Prou. cap. 23

domitus euadet durus, & filius remissus euadet præceps. Lacta filium tuum, & parentem te faciet; lude cum eo, & contristabit te. Ideoque & his verbis præceptum adiungit: Curua ceruicem eius in iuuentute, & runde latera eius dum infans est: ne fortè induretur & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. Neque tamen illud infulsè apud Terentium Mitio:

*Adelpb act. 2.
Scena 1.*

Pudore & liberalitate liberos

Retinere, satius esse credo, quàm metu.

Et rursum:

Hoc patrium est, potiùs consuefacere filium

Sua sponte rectè facere, quàm alieno metu.

Hoc pater ac dominus interest. hoc qui nequit,

Fateatur nescire imperare liberis.

Sunt enim ea procul dubio ingenia meliora, quæ duci benigna quadam ac elementi facilitate possunt, quàm ea quæ oportet impelli metu: adeoque dura sunt interdum, ut nisi quædam institutionis asperitate frangantur, ad nullam se honestæ vitæ partem accommodatura videantur. Sed uti meliora sunt, ita profectò rariora. Pluresque ita sunt intemperantibus animis, ut eos seueri artis metu, in rectè viuendi consuetudinem trahi necesse sit. Et ille ipse quidem Mitio sensit aliquando nimiam suam indulgentiæ fructum acerbum, in dissolutiore filij vita. Tamen si hoc a grè se pati, fratris suo noluerit ostendere. Et si Æschinus, inquit,

Act. 1. Scena 2

Nonnullam in hac re nobis fuit iniuriam. [aliquis]

Quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit

Ob hæc sanè grauiore se putasset iniuria affici à filio, si priùs ipse magis istiusmodi adolescentiæ corruptelas fuisset detestatus. Quarum pernicies atque turpitude quanto Christianis est notior, tanto studiosius & iniurias hinc suas, & suorum interitus liberorum, & Reipublicæ detrimenta, debent moderato quodam disciplinae terrore præcauere. Est alius discipulorum ordo,

quos

quos suis parere præceptoribus, non humana solum instituta voluerunt, sed lex etiam ipsa naturæ: quo rudes & inculi puerorum animi, studiis possent humanitatis informari, vbi e si videre licet aliquos ad præclara feicique indole, vt amore scientiæ ad studiorum labores nemine incitante rapiantur: pars tamen ea numerosior est, cuius studia prouehuntur crepantibus sub ferulis. Qua quidem in re mira naturæ deprauatio cernitur: vt cum sit cognitio rerum atque literarum per se ipsam amabilis, atque ad huius vitæ cursum honestius iucundiusque conficiendum res pernecessaria; malint pueri tam è, si fieri liceat, ac nisi verberum subinde stimulis vrgeantur, in turpissima bonarum artium ignorantia versari. De seipso cõfitebatur Augustinus, Non amabam, inquit, in ipsa pueritia literas, & me in eas vrgeri oderam: & vrgebar tamen, & mihi bene fiebat, nec faciebam ego bene. non enim discerem, nisi cogerer. Atqui ad ludicra & ineptias malasque artes, & ipse tum, & cæteri eadem ætate omnes vltro feruntur: nec calcaribus hinc opus, quibus incitentur, sed habenis disciplinæ seuerioris, quibus coërceantur atque retrahantur violentius. Sic ætas illa prima siue sub parentibus agatur domi, siue sub præceptoribus in scholis; quoniam quid turpe, quid honestum, quid vtile, quidve perniciosum sit, nõdum sentit, semperque est ad deteriora propensior, verberibus eget. Stultitia, inquit Sapiens, colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam. Vnde reperitur illud inter prisca Lacedæmoniorum instituta, quoniam solent pueri cæsi à præceptoribus suis, de eorum crudelitate apud parentes queri, vt omnium seniorum eadem esset in pueros auctoritas, que patribus. Sed est modus in omnibus rebus adhibendus: & quia sunt permulti, sicuti diximus, minis flagrisque cogendi; id accuratissime videndum est, vt pro cuiusque ingenio prudenter hoc fiat.

*Lib. 1. Confess.
cap. 12.*

*Vide August.
lib. 22. de ci-
uit. Dei, c. 22.*

Proverb. 22.

fiat. vt enim bonam indolem nimia licentia soluit; ita grauis & assidua castigatio, ingenij vim eneruat, naturæque igniculos in pueris exstinguit. qui dum timent omnia, audere nihil possunt: fitque vt penè semper errent, dum singulis in rebus errare formidant. Quare detestanda est, & in Republica puniendâ Orbiliana illa plagositas, & quædam in pueros vsurpata tyrannis: quæ vt iniquè nimium iugum aggrauat miserædæ seruitutis, ita bona sæpenumerò perdidit ingenia. Transsumamus iam hinc ad vxores, quas viris suis, vt dominis, subditas esse oportere, Apostolica nobis tradidit disciplina. Quanquam enim est aliquid in quo paricum maritis iure vxores vtuntur; propter quod scriptum est ab eodem Apostolo, Nō habet vir potestatem corporis sui, sed mulier: & vir vxori debitum reddat: cæteris tamen in rebus sic debent obediētiam vxores viris suis, vt horum illis per omnia, quæ non aliqua lege grauiore verentur, quamlibet molestum imperium sequendum sit. Sicut Ecclesia subiecta est Christo, inquit beatus Apostolus, ita mulieres viris suis in omnibus. Quàm multa autem incidunt, quæ aut maiore prouidentia viri, aut necessitate quadam propria, suis imperant coniugibus; quæ nec fieri sine graui onere, nec recusari tamen citra culpam inobediētiæ possunt. Quis etiam illud ignoret, quantum sæpenumerò imperia virorum exasperet vxorum aut inconsiderata leuitas, aut profusio temeraria, aut vsurpata in viros dominatio, aut vitiosa educatio liberorū, aut prana alioqui administratio rei familiaris? Ea demum infelix necessitas, si quando erit opus verberibus: quæ tamen extorquet interdum proterua cōiugis improbitas. huc vsque maritū habere dominum meruit mulieris non natura, sed culpa. Quod tamen, inquit Augustinus, nisi feruetur, deprauabitur ampliùs natura, & augebitur culpa. Sed ab illa tam arcta coniunctione procul esse

Ephes. 5.

1. Corinth. 7.

*Lib. 12. de
Genesi ad litt.
cap. 37.*

esse debet omnis atrox & læua omnisque iniusta percussio; quæ nec in mancipia quidem ipsa si proferatur, culpa vacat. Quocirca & lege ciuili vsque adeò coercetur dominorum asperitas, vt si intolerabiles sint, seruos suos iusto pretio venundare cogantur, cum inrescit Reipublicæ ne quis re abutatur sua. Idcirco diuus Chrysostomus, Neque verberandam, ait, vxorem dico: absit; vltima namque ignominia est, non eius quæ verberatur, sed qui verberat. Hoc igitur viri curabunt, vt plus in iis erga coniuges dilectio quàm potestas & auctoritas valeat: semperque meminerint eius quod tum cum hæc institueretur copula, sancitum est. Propter hoc derelinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Idcirco etiam neque de capite, neque de pedibus, sed de latere viri femina procreata est: vt vel hinc intelligeretur, quo loco suas coniuges viros habere deceret. Sed harum rerum ignara gentilitas, matrimonialibus etiam illis tabulis, ad conditionem seruilem vxores redigebat. De quo apud Augustinum in Confessionibus libro 9. Cap. 9.
 Cum matronæ multæ, quarum viri mansuetiores erant, plagarum vestigia etiam dehonestata facie gererent, inter amica colloquia, ille arguebat maritorum vitam: hæc (inquit, matrem significans) earum linguam veluti per iocum grauius admones, ex quo illas tabulas quæ Matrimoniales vocantur recitari audissent, tanquam instrumenta quibus ancillæ factæ essent, deputate debuissent: proinde memores conditionis, superbire aduersus dominos non oportere. Cumque mirarentur illæ, scientes quàm ferocem coniugem sustineret, nunquam fuisse auditum aut aliquo indicio claruisse, quod Patricius ceciderit vxorem, aut quod à se inuicem vel vnum diem domestica lite dissenserint, & causam familiariter quærerent; docebat illa institutum suum, quod supra memoravi. Hactenus Augustinus, simul
 ostendit,

*Instit. lib. 1.
 Titulo de iis
 qui sui sunt
 aut alieni in-
 rum.*

*Homil. 26. ad
 ad Corinthios.*

ostendens qua conditione inter infideles præsertim, sub viris esse solerēt vxores, simulque & matrem suam Monicam collaudans, quæ ea conditione erga virum tam patienter ac prudenter vteretur. Postremò & gentium populorumque attingēda nobis publica subiectio est: qua suis aut Regibus aut Principibus magistratibusve subduntur. Vt enim esset aliqua inter homines publica potestas, qua confusa alioqui, & moribus animisque diuisa multitudo, in vnum, quoad fieri posset, redigeretur, id rerum humanarum quies & incolumitas postulabat. Idcirco cūm esset aliquando hominum genus id, de quo scriptum est à P. Sallustio, agreste, sine legibus, sine imperio, liberum atque solutum; natura ipsa duce atque agente regem habere cœpit: quo adnitente postquam in vna mœnia conuenēre, dispersi genere, dissimili lingua, alius alio more viuentes, incredibile, inquit ille, memoratu est quàm facillè coaluerint. ac pari quidem conditionis sorte natura genuit omnes: sed quoniam qui seipsos regerent pauci erant idonei, in tanta deprauatione imbecillitateque nature, necesse fuit, vt multi ab vno, qui cæteris prudentia & ingenij dexteritate præitēt, instituta æquitate gubernarentur. Rectè proinde illud D. Gregorius: Omnes quidem homines æquales natura genitos, sed variante meritorum ordine, alios aliis culpa postpositos esse. Ipsam autem hanc diuersitatem, quæ ex vitio accesserit, diuino iudicio sic esse dispensatā, vt quia non omnis homo æquè valeret consistere, alter ab altero regeretur. Idcirco, sicuti scriptum est ab Ecclesiastico, Vt bene rebus cōsuleretur humanis, Vniuersi moderator in vnamquamque gentem præposuit Rectorem. Vt autem potestas hæc sublimior, subditis incuteret metum, id pernecessarium fuit. Propterea quòd in omni ferè cōmunitate, plures sunt qui ab illicitis suppliciorum formidine refrenantur, quàm ea qui fugiant contem-
platione

In Coniuratio-
ne Catilinae.

2. pars. Pastor.
cap. 6.

Eccl. 17.

11110

platione atque amore virtutis. Vbi tamen perſæpe nec
ipſum quidem metum, propter vim cupiditatis ingen-
tem, ſatis poſſe perſpicimus. Hinc & cruces & ignes
& diſtortiones & diſtractiones conſractioneſque
membrorum, atque innumerabiles propemodum, pro
locorum hominumque diuerſitatibus, conſtitutarum
in noxios formæ pœnarum. Hinc & Romulus cùm
iura dediffet multitudini (quæ in vnius populi corpus
coaleſcere nulla re præterquam legibus poterat) tum
demum illa hominũ generi ſancta & firma ſtabiliaque
fore credidit, ſi ſe ipſe nõ modò venerabilem inſigni-
bus Imperij totoque reliquo habitu cæteris auguſtior-
rem feciſſet, verumetiam duodecim aſſumptis lictori-
bus formidabilem. quid autem hæc de media gentili-
tate refero; quæ minus ponderis apud multos habent?
cùm Deus ipſe, cuius omnia recta ſunt opera, & tan-
tis cum terroribus in monte, fumo, fulgure, ſonituque
terribili, dederit Iſraëliticis tribubus legem; & in vio-
latores eius poſtea tum per ſe, tum per ſuos duces adeò
feuerè vindicari? neceſſarium ſcilicet declarauit eſſe
mortalibus potentia valentioris metum, quando ſatis
per ſeiſam grauitas turpitudoque ſclerum, à male-
factis non abducit. Ideoque vult omni humanæ crea-
turæ homines ſubiectos, ſiue Regi, quaſi præcellenti;
ſiue Ducibus, tanquam ab eo miſſis, ad vindictam (ait
beatus Petrus) malefactorum, laudem verò bonorum.
quia ſic eſt, inquit, voluntas Dei. Itaque cùm in initio di-
ctum ſit hominibus, Crescite & multiplicamini, &
replete terram: & terror veſter ac tremor ſit ſuper cun-
cta animantia terræ: Cùm, inquam, à principio volue-
rit Deus in ſolas pecudes brutaque animantia homi-
num valere terrorem; poſtea tamen, vbi comparati ho-
mines iumentis inſipientibus & ſimiles facti ſunt illis,
hos quoque neceſſe fuit formidine concuti ac terrori-
bus cohiberi, à legum præſectorumque feueritate pro-

I

fectis;

Proverb. 11.
Lib. 21. Moral. cap. 11. &
Iob cap. 31.

factis. Ut impleretur etiam hoc modò, quod Sapiens in Proverbiis ait, Stultus seruiet sapienti. Ex quo sunt illa beati Gregorij. Plærunque à subditis etiam sancti viri timeri appetunt, sed quando ab ijsdem subditis minimè timeri Deum deprehendunt: ut humana salutem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Nequaquam ergo præpositi ex hoc quæsito timore superbiant, in quo non suam gloriam sed subditorum iustitiam quærunt. In eo enim quòd metum sibi à peruersè viventibus exigunt, quasi non hominibus, sed brutis animalibus dominantur, qui videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea etiam debent formidini iacere substrari. Cùm vero deest vitium quod corrigatur, non de excellentia potestatis, sed de æqualitate conditionis gaudent. Hæc beatus Gregorius. Quoniam igitur per hominum culpam, cœpit in omnibus subiectarum ordinibus quiddam inesse metu seruili & castigatoriis pœnis coercendum, reddita est per iniquitatem omnis subiectio seruilis quodammodo. Atque ipsa pœnalis seruitus, inquit Augustinus) ea lege ordinatur qua Deus naturalem ordinem conseruari iubet, perturbari vetat. Quis si contra legem non esset factum, nihil esset pœnalis seruitute coercendum. Sed hæc coercendi potestas etiam vbi vero iure competebat, in tyrannidem saepe numero conuersa est: cùm nec hominum in numero, & quidem sub effigie humana feræ desunt, quæ magis timeri gaudeant quàm amari, qua tamen ratione non obedientia vera conciliatur, sed odiù. Præclari è namque Ennius: *Quem metuunt oderunt, quem quisque odit, perijisse expetit.* Et alius:

Ouidius.

Dextera præcipuè capit indulgentia mentes,

Asperitas odium seuag, bella mouet.

Cicero lib. 2. offic.

Cuius odij, cùm multos occupauit, tanta vis est, ut sæpè cognitum fit, nullas opes ei posse obistere. Inde tyrann-

tyrannorum perpetuus metus, quo vno cum maximè
 nituntur esse liberi, infelicissimi serui redduntur. velut
 ille Dionysius Syracusanus, qui nec deposito quidem
 imperio, satis securum se esse cenlebat, nisi sordidissi-
 mum vitæ genus ingressus, scurrilem etiam simularet
 amentiam. Magis enim illa omnia, quæ de eo memo-
 rantur, arte, quàm amisso regali pudore faciebat, ex-
 pertus quàm inuisa foret etiam sine operibus, nomina
 tyrannorum. Cuius quidem Regis exemplum memo-
 rabile, cæteros docuit reges, si verè liberi vereque sta-
 biles in suis regnis esse vellent, clementia magis sibi
 subditos populos adiungere, quàm tyrannidis affecta-
 tione terrere. Malus enim (vt ille ait) custos diuturni-
 tatis, metus: contraque beneuolètia fidelis vel ad per-
 peritatem. Quod sic est litteris nostris per sapientem
 expressum; Misericordia & veritas custodiunt Regem: *Proverb. 20.*
 & roboratur clementia thronus eius. Iure proinde illi
 damnantur, atque in Euangelio pars eorum cum hy- *Math. 23.*
 pocritarum infelici sorte coniungitur, qui disciplina
 prætextu sæuiunt in seruos, & ministerium regimi-
 nis in vsum dominationis superba crudelitate conuer-
 tunt. Quos D. Cypriani verbis oportet increpare, qui-
 bus ad Demetrianum tyrannum est vsus. Ipse, inquit,
 de seruo tuo exigis seruitium, & homo hominem pa-
 rere tibi & obedire compellis; & cum sit vobis ea-
 dem fors nascendi, conditio vna moriendi, corpo-
 rum materia similis, animarum ratio communis,
 æquali iure & pari lege vel veniatur in hunc mundum,
 vel de hoc mundo postmodum recedatur: tamen nisi
 pro arbitrio tuo tibi seruiatur, nisi ad voluntatis im-
 perium pateatur, imperiosus & durus seruitutis ex-
 actor, flagellis verberas, fame, siti, nuditate, frequenter
 ferro, & carcere affligis & crucias: & nō agnoscis Do-
 minum Deum tuum, cum sic exerceas dominatum. Et
 ille quidē ad eum modum. Veruntamen grauius non

nunquam delinquitur, si inter peruerfos, ait D. Gregorius, plus æqualitas quã disciplina custoditur. Quia enim falsa pietate superatus, ferire Heli delinquentes filios noluit, apud districtum iudicem, semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit. Meruit enim, ait Leo Pontifex, eorum delicta tolerando, diuinæ iustitiæ vnã cum filiis sententiam experiri, propterea quòd segni indulgentia dissimulauit plectere peccatores. Ideo quæ abijcienda prorsus pestifera hæc patientia est, quæ sibi met, peccatis aliorum parcendo, non parcat.

Epistola 76.

CAPVT IIII.

A prima libertate hominem exidisse, illud etiam testari, quod pudendos carnis sue motus vel inuitus patiatur.

I AM & alterum perditæ libertatis ac primi honoris iudicium obseruemus: quod in pudendis carnis nostra motibus erubescenda quæ rebellione cognoscitur. Quæ enim est primi illius principatus relicta libertas, quando nec membris nostris, quæ arctissimis cum animo vinculis natura coniunxit, possumus vt volumus imperare? Non enim liber est, qui quod vult non potest, iis præsertim in rebus, quas & velle rectum est, & posse decorum. Quid autem rectius animo, quàm cupere sic omnibus subiectis partibus imperare, nulla vti contra rationis iudicium moueatur? Quid magis deceat eum cui principatus est à natura datus, quàm id posse? hoc igitur non posse, quoniam erubescendum est (sicuti etiam domini solent rubore suffundi, cum præsertim apud alios, sua viderint à seruis præcepta contemni) idcirco iunctis foliis primi homines, fecerunt sibi perizomata, pudenda quæ texerunt. At qui prius & nudi erant, nec erubescabant tamen: non quòd inuercundia aut impudentia iam vitio laborarent, aut ita cæci essent, vt suam non viderent nuditatem: sed quòd innocentissimæ sanctissimæ quæ integritatis veste con-